

NGA MAHI

A TE

HUI O TE HAHĪ MAORI

O TE

TAKIWA O TURANGA TAE ATU KI
TE KAHĀ.

I TE PIHOPATANGA O WAIAPU,

I WHAKAMINEA KI TI-KAPU-A-HINEKOPEKA

TIHEMA 16, 17, 1887.

TURANGA :

PRINTED AT THE " HERALD " OFFICE, GLADSTONE ROAD.

1888.

TE HUI O TE HAH MAORI,

16, 17 TIHEMA, 1887,

MINITA :

TE WIREMU, Atirikona.	Rev. AREKA WHAREUMU.
Rev. MOHI TUREI.	„ E. JENNINGS.
„ MATIAHA PAHEWA.	„ RIHARA RANGAMARO.
„ RUTENE TE AIHU.	

MANGAI REIMANA :

PITA POKIA,	Te Kawakawa.
WIREMU TE WHARETAKEKE,	„
HOANI NGATAI,	Rangitukia.
APIRANA MANE,	„
HORI MATAMUA,	Te Horo.
TAMATI NGAKAHO,	„
TE HIRA TAMIHERE,	Tuparoa.
HAKOPA HAEREWAI,	„
ERUETI RENA,	Whareponga.
PINEAMINE TE AWARAU,	„
PATARA RANGI,	Tokomaru.
HIRINI AHUNUKU,	„
RUTENE TE ARAHI,	Whangara.
WIREMU RUKI,	„
AHIPENE RANGI,	Turanga.
PAORA TE HAU,	„
TIPENE TUTAKI,	„
TE TEIRA RINGARORE,	„
HOHEPA KARAPAINA,	Te Kaha.
HIRINI PAREKOIHU	„

HE TUHITUHINGA

NO NGA MAHI A TE HUI O TE HAHU MAORI O TE TAKIWA O TURANGA, I WHAKAMINEA KI TI-KAPU-A-HINEKOPEKA, I TE PARIHA O RANGITUKIA, I TE 16 O NGA RA O TIHEMA, 1887.

NO te 11 o nga haora i te awatea, i te 16 o nga ra o Tihema i huihui ai nga tangata o te Hui me te tangata whenua ki te Whare-karakia o Piripi raua ko Hemi, Apotoro; e wha tekau ma waru i tango i te Hapa a te Ariki; i puta hoki te kohikohi o te Ohaohatanga mo te perehitanga i nga mahi a te Hui, £1 6s. 1d.

No te 3 o nga haora, ka huihui ano ki te Whare-karakia. Karangarangatia ana nga ingoa me te whakao ano enei ki o ratou ingoa:—

Minita: Te Wiremu, Atirikona; Rev. Mohi Turei, Rev. Areka Whareumu, Rev. Rutene Te Aihu, Rev. Rihara Te Rangamaro.

Mangai Reimana: Pita Pokia, Wiremu Te Wharetakeke, Hoani Ngatai, Apirana Mane, Hori Matamua, Tamati Ngakaho, Te Hira Tamihere, Hakopa Haerewa, Erueti Rena, Pineamine Te Awarau, Patara Rangi, Hirini Ahunuku, Rutene Te Arahi, Wiremu Ruki, Ahipene Rangi, Paora Te Hau, Tipene Tutaki, Te Teira Ringarore, Hohepa Karapaina, Hirini Parekoihu.

Katahi ka ki te Pihopa kua tu te Hui, ka timataia hoki e ia te mahi ki te Inoi.

Muri iho ka whai-korero ia ki te Hui.

WHAI-KORERO A TE PIHOPA.

E hoa ma, e nga Minita, e nga Mangai o te iwi:—Ka nui toku maaha i te tokomaha o nga Mangai Reimana kua tae mai nei ki tenei Hui, kihai nei i penei i nga tau kua pahure ake nei: tupono rawa hoki tenei Hui ki Waiapu, ki te wahi i whai ingoa ai te pihopatanga. I toku taenga tuatahi mai ki konei, i te tau 1876, katahi ano te Hahi ka timata te tupu hou ake i roto i te he noa iho, i te mea kua tamia e nga raru o te whawhai. Ehara ano ia i te mea he rakau kua maroke i reira, engari ko nga peka anake i poroporoa; inaianei ia kua manaakitia e te Atua te mahi a ana pononga, a nga minita o tenei takiwa, tokorua nei o ratou kua tutuki i muri nei ki to raua okiokinga, ara a Raniera Kawhia, a Wiremu Paraire. Kua hangaa houtia inaianei he Whare-karakia; kua tokomaha he tangata ki roto, kua penei me to tatou huihuinga mai ki tenei whare inaianei; he mea e koa ai o tatou ngakau, e whakamoemiti ai tatou ki te Atua. A tenei

Ratapu hoki e takoto ake nei ka motuhia hei minita etahi tangata tokotoru o te Kareti i Te Rau-kahikatea, he tama nei tetahi tokorua o ratou na etahi o nga minita kua mate atu ra, e maharaharatia tonutia na e koutou ta raua mahi i roto i tenei takiwa.

I te mea e kaha haere nei te tupu o te Hahi i runga i te rangimarie, kia mahara tatou ki te Atua kei te tonono i nga hua rangimarie o te tika kia whakaputaia e tatou. E korerotia nei e Ihaia, i te 5 o nga upoko, te whakapainga i te oneone, te whakatokanga i te waina, me te mahinga i nga mea katoa e nui ai nga hua; a, te tirohanga a te Kai-whakato kia hua he karepe pai, hua ke mai he karepe maori. I tuhituhia tenei hei whakapato i a tatou, kei hua-kore tatou i runga i te matauranga ki te Atua.

I. Kia matua korerotia e tatou ko te hua o roto i te Hahi, e kitea ai tona ora, tona tupu. Taku e hiahia nei, ko nga kainga katoa kia rato i te kura Ratapu mo nga tamariki kia whakaputuria paitia ai ratou i runga i te wehi ki te Atua.

Ehara hoki i te mea ko nga tamariki anake kia whakaakona ki te Kupu. Ki te mea kua whai tikanga to tatou whanautanga i te Wairua, kia rite tatou ki te tamariki whanau hou, kia hiahia ki te waiu tinihanga-kore o te Kupu, kia tupu ai tatou. Hei nga wa e mine mai ai tatou ki te Whare o te Atua, me haere mai me te hiakai, me te hiainu ki te tika, ara me te hiahia kia whangainga ki te taro o runga i te rangi, katahi tatou ka kore e whakahokia hemo-kaitia. Kia mahara hoki koutou, e te iwi, ki o koutou minita, he kai tuwha ki a koutou i te kupu o te pono. I te mea kua tu nei te Kareti ki Te Rau-kahikatea mo nga tangata e whakaakona ana hei minita, ko ta te iwi e whai ai, koia tenei, kia kauaka e whangaia kautia ko aua tangata, engari kia mauria ano e ratou ki o ratou kainga he purapura ma te kai rui, me te taro ano e ora ai te tokomaha.

Tetahi hua hoki e tirohia nei e te Atua kia puta i tana mara ko te ata tangotango i nga mea katoa, kia rite ai ki ta Te Karaiti ture. I mua ake nei he haurangi waipiro e whakangaro ana i te Hahi; e whakawhetai nei tatou ki te Atua mo tana meatanga i taua kino kia iti haere. Otira he tino take ano tenei no te kino e totoro haere ai, ki te kore tatou e tupato. Te mea e ngaro ai tenei, ko ta Paora e whakahau nei, "Kaua e haurangi i te waina, he toreretanga hoki tena ki te he; engari kia ki koutou i te Wairua." Kia riro katoa te ngakau i nga mahi a te Atua, kua kore he nohoanga ki reira mo nga mahi hua-kore o te pouri.

II. Otira ehara i te mea hei roto anake i te taiepa o te Hahi he huanga mo te waina i whakatokia nei e to tatou Matua i te rangi; engari e rite ana ki te mea i korerotia nei mo Hohepa i kiia nei, "he peka hua, e totoro ana ona manga ki tua o te taiepa."

(1.) He tokomaha nga tangata o roto i tenei pihopatanga, kei waho tonu i te Hahi. He mahi nui hoki tenei ma te Hahi, ara he kawe i te maramatanga o te Rongopai ki te Hauhau ki era atu tangata kua wehea ketia nei i a tatou, ki te hunga katoa e noho ana i roto i te pouri, i te atarangi o te mate.

(2.) Tetahi mahi ma te Hahi Maori kei ko noa atu i Niu Tirani nei. He moni ano kua kohikohia e koutou i etahi wa mo te kawe i te Rongo-pai ki nga motu; i haere hoki i a au tetahi o o koutou minita, a Kerehona Piwaka, ki Nawhekaerani, a, tona hokinga mai, kakama tonu o koutou taringa ki te whakarongo ki ana korero mo nga mahi i kitea e ia ki reira. He aha ra i kore ai e ahei i te Hahi Maori te tuku atu i etahi o ona tangata ki etahi o aua motu e tata mai nei te reo me te tu o te tangata ki o Niu Tirani nei?

Taku kupu whakamutunga ki a koutou aianei, he whakaatu i toku haere ki Ingarani i roto i nga ra o Hanuere e takoto ake nei, kia uru ai ahau ki te huihuinga o nga Pihopa o nga Hahi katoa e piri nei ki te Hahi o Ingarani. He mea naku kia puta a koutou inoi mo taua huihui kia manaakitia e te Atua hei mea e kake haere ai te Hahi, e totoro haere ai te kingitanga o Te Karaiti puta noa i te ao: Taku inoi hoki mo koutou, ko te kupu a Paora i waiho nei e ahau hei kupu kauwhau maku inaianei, "Tenei ahau te tuku atu nei i a koutou ki te Atua, ki te kupu hoki o tona aroha noa, e kaha nei ki te whakatupu ake, ki te hoatu hoki i tetahi wahi ki a koutou i roto i te hunga katoa kua oti te whakatapu." (Mabi xx., 32.)

I whakaaria e Mohi Turei, minita, i tautokona e Ahipene Rangi;

E whakapai ana te Hui ki te Whai-korero a te Pihopa, he ki atu hoki tenei ki a ia kia whakaae mai ia ki taua korero kia perehitia i roto i nga mahi a te Hui.

Whakaaetia ana.

I homai e Paora Te Hau, i panuitia tetahi pitihana na Te Aitanga a Rongowhakaata mo Te Matenga Waaka kia whakapumautia ki Turanga.

Kei konei ka nukuhia te Hui ki te 17 o Tihema ki te 9 o nga haora.

I panuitia, i whakapumautia, 17 Tihema, 1887.

EDWARD C. WAIAPU,
Upoko.

TIHEMA 17, 1887.

Timataia ana e te Pihopa ki te Inoi; muri iho ka panuitia, ka whakapumautia nga tuhituhinga o te mahi onanahi.

I whakaaria e Pineamine Te Awarau, i tautokona e Eruti Rena;

He nui te maaha o tenei Hui ki nga kupu i puta nei i te whai-korero a te Tumuaki mo nga tangata e kiia ana e ia kia whakaurua ki te mahi minita i roto i tenei tunga o te Hui, he tamariki nei etahi na nga minita o Ngatiporou kua mate atu. Ma te Atua ratou e whakakaha kia nui ai te hua o ta ratou mahi i nga mahi a tana Hahi.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Tamati Ngakaho ;

He patai tenei ki te Pihopa mo te iriiri tamariki, e takoto nei te ture kia tokotoru nga matua-atua, me kore e pai kia waiho ko nga matua ake ano o te tamaiti hei matua-atua kia kotahi mai hoki ka tokotoru ai.

Utua ana e te Pihopa : Ko te ture kua takoto i te Hahi o Ingarani mo etahi tangata ke kia waiho hei matua-atua mo nga tamariki e iriiria ana, ehara i te mea hei whakakore i te mahi ma nga matua ki ta raua tamaiti ake ; engari hei whakakaha nga matua-atua i te mahi a nga matua tupu ; ki te pono ranei he aitua ki nga matua tupu ka ai ko nga matua-atua hei tohutohu i te tamaiti, kia whakatupuria paitia ai. Ma te kore anake o te tangata ke hei matua-atua ka riro ai te matua o te tamaiti hei pera.

I whakaaria e Rutene Te Arahi ;

He patai tenei ki te Pihopa kia whakaaturia mai te take i kore ai e kaha te Hahi ki te mahi i nga wahine marena e riro nei i etahi tangata, i nga tane hoki e riro nei i etahi wahine.

Utua ana e te Pihopa.

I whakaaria e Pita Pokia ;

He patai tenei ki te Pihopa ; kei te aha ranei e roa ana te perehitanga o te paipera Maori me nga rarangi whakamarama i te taha o ia rarangi, o ia rarangi.

Utua ana e te Pihopa.

I whakaaria e Rutene Te Arahi, i tautokona e Wiremu Te Ruki ;

He nui te pai o te whakaaro a te Tumuaki i puta nei i tana whai-korero mo te tangata Maori o Niu Tirani kia kauaka e uru moni anake, engari kia uru tinana ano ki te kawenga i te Rongo-pai ki nga whenua i tawahi o te moana.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Mohi Turei, minita, i tautokona e Pita Pokia ;

Kua whakaaturia nei e te Pihopa tona haere a muri tata ake nei ki Ingarani, kia uru ai ia ki te Runanga o nga Pihopa o te Hahi o Ingarani : Ma te Atua ia e tiaki i tona haerenga, a kia hoki rawa mai ano ki tona Pihopatanga ; ma te Atua ano e mea kia roa ona ra ki muri atu e hepara ai ia i tenei wahi o te Hahi a te Karaiti.

Whakaaetia ana,

I whakaaria e Paora Te Hau, i tautokona e Patara Rangi;
He kupu atu tenei ki te Pihopa me kore e pai kia wahia te
Pariha o Turanga kia rua.

Whakaaetia ana, utua ana hoki e te Pihopa.

I whakaaria e Pita Pokia, i tautokona e Rutene Te Arahi;
Kia perehitia i roto i nga korero o tenei Hui nga hua o nga
Tahua Oranga Minita o nga Pariha e takoto Minita-kore nei mo
nga tau kua pahure tata ake nei.

Whakaaetia ana,

I whakamutua i konei e te Pihopa ki te waiata whakakororia,
ki te Manaakitanga.

I panuitia, i whakapumautia, 17 Tihema, 1887.

EDWARD C. WAIAPU,
Upoko.

TE TAHUA ORANGA MINITA

O TE TAI RAWHITI O TE PIHOPATANGA O WAIAPU.

I timataia tenei i te tau 1858, he mea whakarite na te Pihopa
kia takoto te £200 a tetahi Pariha ka uru ai taua Pariha ki taua
Tahua. I homai e te Komiti tono Mihanere £1000; tera atu
hoki etahi moni i makaa e te Pihopa ki taua Tahua. Takoto
ana i reira te tikanga, mo te whai minita tetahi o nga Pariha ka
uru nei ki te Tahua, kia puta i roto i nga hua e rua tekau pauna
i te tau, hei oranga mo te Minita. No te tau 1874 ka puta i te
Hui o te Hahi Maori he kupu kia kohikohia e ia Pariha, e ia
Pariha kia £200, kia waiho ai nga hua hei whakaranea ake i te
oranga mo te minita. No te tau 1878 ka timataia tenei mahi;
kua takoto hoki i muri nei a nga Pariha o Whangara, o Turanga
taki £200; a te Pariha o Tokomaru £168 13s. 9d.; a te Pariha
o Te Kawakawa £120 17s. 4d.; a te Pariha o Rangitukia £16;
a te Pariha hoki o Te Kaha £200 17s. 9d. Kua puta i mua ake
nei te hua o enei Tahua Apiti, taki £8 mo te £100 i roto i te tau.
I te mea kahore he minita, e riro ana nga hua hei whakaranea
ake i te Tahua. Kua hoki iho inaianei te hua o nga Tahua
Apiti ki te takiwhitu pauna mo te rau.

Ko nga Tahua Apiti enei e takoto atu nei i te, 30 o Hune,
1887, haunga te £200 tuatahi a ia Pariha, a ia Pariha.

To Te Kaha	£211	8	4
„ Te Kawakawa	159	9	6
„ Rangitukia	16	0	0
„ Tokomaru	168	13	9
„ Whangara	233	14	3
„ Turanga	200	0	0

